

Yleissivistyksemme väreistä on pötyä

Kansalaisilla on laillinen oikeus vaatia, että kouluissamme annettavan opetuksen pätevyyteen voidaan luottaa. Valtioneuvoston asetus 422/2012 ja sen 3. § on tähän velvoittava: *Opetettavan tiedon tulee perustua tieteelliseen tietoon*. Eri kouluasteilla tarjottavan väriopetuksen oppisisältö ei kuitenkaan täytä asetuksen vaatimusta, sillä nykyiseen fysikalistiseen värikäsitykseen (paradigmaan) tukeutuva väriopetuksemme perustuu puhtaasti uskomusväittämiin. Oppisisällön pätevyydestä ei ole kertaakaan esitetty luotettavaa todistusaineistoa, empiiristä evidenssiä, vaikka syytä olisi ollut.

Kuka kantaa vastuun?

Miten on ylipäättään ollut mahdollista, etteivät edes yliopistot ole heränneet valvomaan oman opetuksensa tieteellistä laatua? Helsingin yliopiston professori Veijo Virsu edes yritti, kun hän kirjoitti Yliopisto-lehteen (13/92) artikkelin otsikolla "Goethen värioppi oli tieteellistä pötyä". Artikkelissa hän totesi, että "Tieteen historiassa Goethen lähestymistapa on varoittava esimerkki. [...] hänen tutkimuksensa olivat tieteenä kuin väärä raha oikeiden joukossa."

Miten tiedeyhteisö otti vastaan Virsun kirjoituksen? – Totaalisella hiljaisuudella. Miksi? Kai siksi, että värioppia pidettiin ja pidetään yhä yleisesti – tiedeyhteisössäkkin – vain taidemaalareiden mandaattiin kuuluvana tietotaitona, jolla ei tarvitse olla tieteellistä pohjaa. Tämän paljastavat muun muassa Jyväskylän ja Lapin yliopistojen uudet opinto-oppaat. Niissä kerrotaan väriopin kurssien sisältävän "väri-ilmiöiden tutkimista erilaisten *teorioiden* pohjalta" ja että kurssin suoritettuaan opiskelija osaa joko kuvailla tai soveltaa "eri väriteorioita ja niiden eroja" [kursivoinnit kirjoittajan]. Pelkästään nämä kurssikuvaukset ja kurseilla käytetty oppimateriaali antavat viitteitä siitä, etteivät oppisisällön laatijat ole ymmärtäneet termin *teoria* merkitystä tieteellisessä kontekstissa tai käyttävät sitä tarkoituksellisesti väärin. Kuvauksessa mainitut väriopin "teoriat" kun ovat vain mitä tahansa ajatusrakennelmia, joiden pätevyyttä ei ole tarvinnut osoittaa tieteellisen tutkimuksen periaatteita noudattaen. Yliopiston opetustarjonnassa tällaisten "teorioiden" opettaminen pätevänä tietona on kestänyt, eikä sitä suvaittaisi missään muussa kuin tieteen historian kuriositeettien kertaamisessa.

Värioppi ei ole taidetta

Yliopistoilla on tietenkin tutkimuksen ja opetuksen vapaus, mutta tässä asiassa niillä on kyllä peiliin katsomisen paikka. Samoin opetusta valvovien viranomaisten olisi syytä olla nyt älyllisesti hereillä. Värioppi kuuluu ehdottomasti luonnontieteisiin ja siksi sen oppisisällön tulee kestää tieteellistä arviointia.

Miten nykytilanteeseen sitten on ajaututtu? Jäljet johtavat vahvasti 1919 perustettuun saksalaiseen Bauhaus-kouluun, jossa von Goethen näkemyksiin perustuvaa värioppia opetettiin tuleville taiteilijoille. Yksi tunnetuimmista opettajista oli taidemaalari Johannes Itten, jonka kirjoittamasta kirjasta *Kunst der Farbe* (1961), ja suomeksi *Värit taiteessa* (1989), tuli meilläkin väriopetuksen raamattu. Siinä esitettyä vastaväriteoriaa ja opetusmenetelmää pidetään yhä sementtiin valettuna totuutena. Ittenin teoriaviritelmät väriympyrästä vastaväreineen, vastaväriharmaista, väriharmoniasta, väri-illuusioista ynnä muusta on otettu pääasialliseksi oppisisällöksi, paitsi kuvataideopettajien, myös luokanopettajien väriopin opiskeluun. Kun yhteiskunnan kustantama yleissivistävä opetus ei perustu tosiasioihin, eikö silloin tilanteen korjaamiseen pitäisi ryhtyä viipymättä ja tiukalla otteella?

Paradigma vaihtoon

Edellä kuvattu koulujemme väriopetukseen pesiytynyt epätieteellisyys ja vanhojen pätemättömien väittämien esittäminen totuutena voidaan korjata vain vaihtamalla väriopetuksen ytimenä oleva fysikalistinen värikäsitys aivokeskeiseen paradigmaan: värit eivät ole ihmisen ulkopuolella esiintyviä "olioita", vaan vasta aivoissa syntyviä näköaistimuksia. Tietenkin samalla tulee korvata myös epäkelpo oppimateriaali pätevällä. Hakusanalla *vastaväri* löydetään nopeasti käyttökelpottomat teokset.

Vihdissä 24.9.2019

Martti Huttunen

Tietokirjailija

Väriteoreetikko ja -tutkija

Aiheesta enemmän kirjoittajan teoksissa *Värit pintaa syvemältä*, BOD, ISBN 798-952-286.602-8, ja engl. *Beneath the Surface of Colours*, BOD, ISBN 978-952-800-731-9.

Asiaan voi perehtyä myös nettiosoitteessa: <https://topcolor.fi/images/Skeptikko.pdf>

Katso myös: <https://topcolor.fi/images/Paloja%20KIRJASTA.pdf>